

IMPROVEMENT OF INTERNATIONAL ACCOUNTING OF BANKS
BANKLARNING XALQARO HISOB-KITOB SOHASINI
TAKOMILLASHTIRISH

Turdimatova Munira Tulkinovna - Bank-moliya akademiyasi “Iqtisodiyotni monetar tartibga solish” mutaxassisligi magistratura tinglovchisi,

Raximova X.U.- BMA kafedra dotsenti, i.f.n.

Turdimatova Munira Tulkinovna - Attender to the Academy of Banking and Finance of the Republic of Uzbekistan, Raximova X.U.- BMA associate professor, candidate of economic sciences

***Abstract:** International banking provides services to foreign trade and combines various forms of cooperation between banks of different countries of the world. Recently, due to the increase in the volume of international banking operations and the expansion of their types, there have been changes in the traditional views on representative activities, at the same time, the risks related to such operations have increased accordingly.*

***Keywords:** international communication; international money transfers, contract strategy; accounting and analytical engineering tools, situational approach, international payment methods.*

***Annotatsiya:** Xalqaro bank faoliyati tashqi savdoga xizmat ko'rsatadi va dunyoning turli mamlakatlari banklari o'rtasidagi hamkorlikning turli shakllarini birlashtiradi. So'nggi paytlarda xalqaro bank operatsiyalari hajmining ko'payishi, ularning turlarining kengayishi munosabati bilan vakillik faoliyatiga oid an'anaviy qarashlarda o'zgarishlar ro'y berdi, shu bilan birga, tegishli ravishda bunday operatsiyalar bo'yicha risklar ortdi.*

***Kalit so'zlar:** xalqaro aloqa; xalqaro pul-o'tkazmalar; shartnoma strategiyasi; buxgalteriya hisobi va analitik muhandislik vositalari, vaziyatli yondashuv, xalqaro to'lov usullari.*

Tadqiqot mavzusining dolzarbligi. So'nggi o'ttiz yil ichida jahonning yetakchi banklari tomonidan butun dunyoda iqtisodiy farovonlikka erishish vositasiga aylangan xalqaro to'lov tizimi yaratildi. Ushbu tizimdan foydalanib, kerakli maxfiylikni ta'minlagan holda moliyaviy va savdo operatsiyalarini tez va samarali amalga oshirishingiz mumkin. Xalqaro to'lov tizimining negizida butun dunyo bo'ylab banklar bir-biriga va bir-biri orqali to'lovlarni amalga oshirishi mumkin bo'lgan vakillik bank tizimidir.

Zamonaviy adabiyotlarda Respublikamizda iqtisodiy islohotlar o'z-o'zidan va qarama-qarshilik bilan davom etdi, degan fikr mavjud: islohotlarni huquqiy

tartibga solishga yetarlicha e'tibor berilmadi, ularni amalga oshirish kontsepsiyasi yo'q edi. Iqtisodiyot va xususan, xalqaro to'lovlar sohasida to'siqlar paydo bo'ldi. Huquqiy tartibga solishning haqiqatdan kechikishi, islohotlarning amalda borishi, Respublikamiz konstitutsiyasi qonunchiligining xalqaro shartnomalar va jahon standartlariga mos kelmasligi ko'pincha nafaqat qonun hujjatlariga zid bo'lgan ko'plab qonunosti hujjatlarining nashr etilishiga olib keldi.

Uslublar. Ushbu maqsadga erishish quyidagi vazifalarni shakllantirish va hal qilish bilan bog'liq:

- rezidentlar ishtirokida xalqaro to'lovlarni amalga oshirish tartibini tahlil qilish va tashqi iqtisodiy operatsiyalarni amalga oshirishning jahon amaliyotidan kelib chiqqan holda, xalqaro prinsiplar va normalarni hisobga olgan holda ularning xarakterli xususiyatlarini aniqlash;
- iqtisodiyoti o'tish davridagi va rivojlangan mamlakatlarda xalqaro to'lovlarni huquqiy tartibga solish va valyuta nazoratini amalga oshirishning huquqiy asoslarini qiyosiy tahlil qilish;
- vakolatli rezident banklar tomonidan qo'llaniladigan shubhali bank operatsiyalari mezonlarini aniqlash va bunday mezonlarni ishlab chiqish bo'yicha jahon amaliyoti va xalqaro tashkilotlar tavsiyalaridan kelib chiqqan holda qiyosiy tahlil o'tkazish.
- valyuta qonunchiligi buzilishiga qarshi kurashish maqsadida valyuta nazorati organlari va agentlarning o'zaro hamkorligi mexanizmini belgilash va xalqaro to'lovlarni amalga oshirishning qonuniy tartibini belgilash;

Maqolaning ilmiy yangiligi xalqaro to'lovlarning huquqiy masalalari va ularni amalga oshirishda valyuta nazorati xususiyatlarini har tomonlama tahlil qilishdadir.

Xalqaro tamoyillar va xorijiy davlatlarning huquqiy normalarining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, O'zbekiston Respublikasi rezidentlari ishtirokida xalqaro to'lovlarni huquqiy tartibga solish mexanizmlarini har

tomonlarni o'rganib chiqdi va ular ustidan samarali nazoratni ta'minladi. xalqaro moliyaviy munosabatlarning globallasuvi sharoitida. maqola muallifi xalqaro to'lovlarning turli shakllari va turlarini tahlil qildi, ularni huquqiy tartibga solishning xususiyatlarini aniqladi; valyuta nazoratini amalga oshirish doirasida bank operatsiyalari orqali jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi samarali kurashishning aniq usullari ishlab chiqilgan.

Natijalar. Tadqiqot qilingan obyekt O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan qo'llaniladigan va eksportchilar va importerlarning to'lov talablariga eng yaxshi javob beradigan xalqaro to'lovlarning eng keng tarqalgan shakli sifatida bank o'tkazmalariga qaratamiz.

Xalqaro to'lovlarda O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki ko'pincha o'z mijozlari nomidan pul o'tkazmalarini amalga oshiradi. Ushbu operatsiyalar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- topshiruvchi-qarzdor; - topshiriqni qabul qilgan o'tkazuvchining banki;
- o'tkazma summasini oluvchiga kreditga kiritgan bank;
- transferni oluvchi.

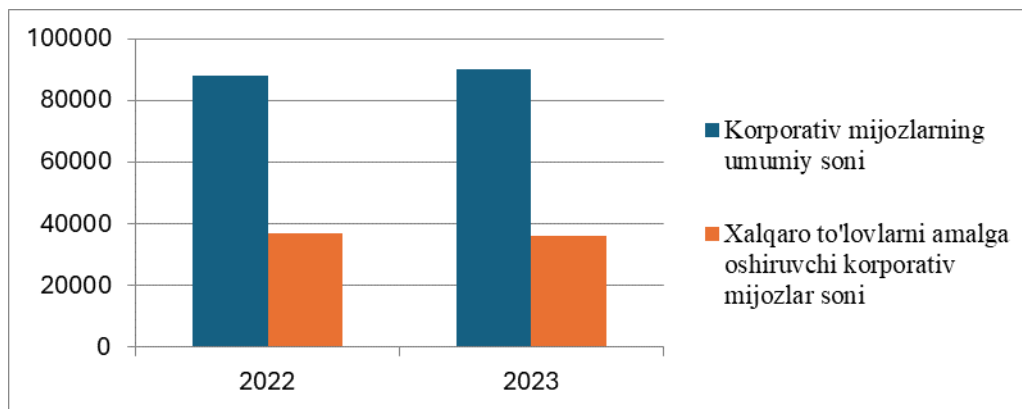
1-jadval

Xalqaro hisob-kitoblardan komissiya daromadlari dinamikasini tahlil qilish va ularni amalga oshirish xarajatlari, mlrd so'm

Ko'rsatkichlar	2022	2023	O'zgarishlar milliard so'm	O'sish darajasi, %
Xalqaro to'lovlardan komissiya daromadlari	1378,1	1875,3	+497,2	+136,1
Xalqaro to'lovlar uchun xarajatlar	1332,6	1793,6	+461,0	+134,6
Ushbu turdagi faoliyatdan bank foydasi	45,5	81,7	+36,2	+179,6
Bankning umumiy foydasi	511	607	+96,0	+118,8
Xalqaro hisob-kitoblardan olingan foyda ulushi, %	8,9	13,5	+4,6	-

2023-yil yakunlariga ko'ra, xalqaro to'lovlardan bankning komissiya daromadi 2022-yilga nisbatan 497,2 milliard so'mga ko'payib, 1875,3 milliard so'mni tashkil etdi. yoki 36,1% ga oshgan.

Bankning xalqaro hisob-kitoblar bo'yicha xarajatlari 2023-yilda 1793,6 milliard so'mni tashkil etib, 461 milliard so'mga oshgan. yoki 2022-yilga nisbatan 34,6% ga, 2023-yilda hisob-kitob xizmatlarini ko'rsatishdan Bankning foydasi 36,2 milliard so'mga o'sib, 81,7 milliard so'mni tashkil etdi. yoki 2022-yilga nisbatan 79,6% ga o'sdi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining hisob-kitob xizmatlarini ko'rsatish orqali olingan foyda ulushi 13,5% ni tashkil etdi, bu 2022-yilga nisbatan 4,6 milliard so'mga ko'pdir.

1-rasm. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining korporativ mijozlari sonining dinamikasi, birliklar

Xalqaro to'lovlarni amalga oshiruvchi Rossiya Sberbank mijozlari ulushining pasayish tendentsiyasi kuzatilmoqda, bu rasmda ko'rsatilgan muammoli to'lovlar ulushining ko'payishi bilan bog'liq.

Muhokama. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining hisob-kitoblarni davom ettirayotgan markazlashuvi Dunyoning boshqa hamkor banklari tomonidan bankning hisobvaraqlarini boshqarish amaliyoti va likvidligi nuqtai nazaridan ijobiy qabul qilinganligi sababli va uning ko'plab mamlakatlarda mavjudligi bankka pul o'tkazish imkoniyatini beradi. milliy va xalqaro to'lov tizimlarini qurish

qoidalari haqida ma'lumot olish va bu bilimlarni O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining o'z to'lov tizimini yaratishda qo'llash, lekin u yanada rivojlantirishni talab qiladi.

Xulosa. Taklif etilayotgan tavsiyalar O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankiga kredit tashkilotlari, ularning mijozlari, moliyaviy bozorlar va to'lov tizimlari o'rtasida aylanib yuradigan xabarlarni oxirigacha avtomatlashtirilgan qayta ishlash imkoniyatini beradi, bu esa o'z navbatida:

- Yagona to'lov standartlari asosida O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankidagi to'lovlarni qo'llab-quvvatlash xarajatlarini kamaytirish, shuningdek, trafikni yig'ish orqali to'lovlarni qo'llab-quvvatlash xarajatlarini minimallashtirish;

- xalqaro hisob-kitob operatsiyalarining rentabelligini oshirish;

- to'lovlarni optimallashtirish va yagona standartlar va texnologiyalarni joriy etish orqali bankning mijozlari uchun xalqaro to'lovlar tezligini sezilarli darajada oshirish, hamda xalqaro to'lovlar sifatini oshirish, moliyaviy oqimlarni markazlashtirilgan nazorat qilish orqali risklarni minimallashtirish.

Hozirgi vaqtda xalqaro to'lovlarning asosiy shakllari (bank o'tkazmasi, inkasso, akkreditiv), ularni amalga oshirish mexanizmi va u yoki bu to'lov shakllarini tanlashga ta'sir etuvchi omillarni o'rganib chiqish talab etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: —O'zbekiston NMIU, 2017. - 488 b.

1. Karaliyev T., Sattopov O., Sayfiddinov I. —Tijorat banklari faoliyati tahlili TMI. 2012y.

2. Fayziyev Sh.N., Dusmuratov R.D., Karimov A.A., Qo'ziyev I.N., Avlokulov A.Z. Audit. Darslik. —T. OQTISOD-MOLIYA, 2015. -392 b.

3. Karaliev T.M., Sattorov O.B., Sayfiddinov I.F. —Tijorat banklari faoliyati tahlili TMI. 2012y.

4. Norqobilov S., Dadaboyeva X., Juraev U. —Halqaro amaliyotda bank nazorati Darslik T: «Iqtisod-Moliya», 2007y. - 180 b.